หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

การศึกษาเอกสาร

การศึกษาพันธุ์ไม้ในประเทศไทย

การศึกษาพันธุ์ไม้ในประเทศไทย เกิดขึ้นค่อนข้างช้ากว่าในประเทศใกล้เคียง เช่น พม่า มาเลเซีย อินเดีย และ อินโดนีเซีย ดังจะเห็นได้จาก การศึกษารวบรวมประวัติความเป็นมาของการเก็บและศึกษาพันธุ์ไม้ (Exploration of the Flora of Thailand) ของ Kai Larsen ในหนังสือ "Tropical Botany" และจากเอกสารอื่นๆ ดังนี้

ค.ศ. 1690 นักพฤกษศาสตร์คนแรกชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อการศึกษาพันธุ์ไม้แต่ยังไม่มีการเก็บตัวอย่างคือ E. Kamfer (Larsen,1979)

ค.ศ. 1821 - 1867 G. Finlayson , J.W. Helfer , Ch.S.P. Parish, Joh.E. Teysmann เข้ามาศึกษาพันธุ์ไม้และเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันเหลือตัวอย่างพันธุ์ไม้จากการเก็บครั้งนั้นตกทอดมาน้อยมาก (Larsen, 1979)

ค.ศ. 1857 - 1868 Robert Schomburgk เข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ของประเทศไทยส่งไปที่ Kew ประมาณ 240 ตัวอย่าง (Larsen,1979)

ค.ศ. 1867 C. Thorel ชาวฝรั่งเศสเข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้จากประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเขมร โดยเดินทางล่องไปตามลำน้ำโขง ได้ตัวอย่างพันธุ์ไม้ทั้งสิ้น 2000 ตัวอย่าง ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์พืชปารีส (Larsen,1979)

ค.ศ. 1868 J.B.L.Pierre ชาวฝรั่งเศสเข้ามาเก็บพันธุ์ไม้จากจังหวัดราชบุรีได้ไปทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง (Larsen,1979)

ค.ศ. 1868 - 1869 C.A. Foiburg ชาวเดนมาร์กเข้ามาเก็บพันธุ์ไม้จากประเทศไทย 400 ตัวอย่าง ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่ Copenhagen (Larsen ,1979)

ค.ศ. 1877 J. Harmand เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ได้ทั้งสิ้น 100 ตัวอย่างจากการเดินทางไปจังหวัดสุรินทร์ (Larsen,1979)

ค.ศ. 1877 - 1912 Mrs. D.J. Collin เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้จาก อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ได้ทั้งสิ้น 2500 ตัวอย่างซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่ British Museum (Larsen,1979)

ค.ศ. 1879 - 1893 มีนักพฤกษศาสตร์หลายท่านเดินทางเข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในประเทศไทย ได้แก่ W. Foxe , H. Kunstler , H.J. Murtor , Henrry , C. Goldham , E. Haase แต่อย่างไรก็ตามได้ตัวอย่างพันธุ์ไม้ทั้งหมดรวมกันไม่เกิน 400 ตัว

อย่าง และเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์พืชหลายแห่ง ตัวอย่างพันธุ์ไม้ส่วนใหญ่ซึ่งเก็บโดย E. Hasse อยู่ที่พิพิธภัณฑ์พืช Berlin (Larsen,1979)

ค.ศ. 1889 - 1899 C. Curtis เข้ามาเก็บพันธุ์ไม้จากประเทศไทยไปประมาณ 200 ตัวอย่าง ปัจจุบันเก็บอยู่ ณ ประเทศสิงคโปร์ และในช่วงเดียวกันนี้เอง A. Keith เข้ามาเก็บตัวอย่าง พันธุ์ไม้จากอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ไปทั้งสิ้น 500 ตัวอย่าง (Larsen,1979)

ค.ศ. 1890 Mr. และ Mrs. Bradley ชาวอเมริกัน เดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ไป ทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่มหวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย (Larsen,1979)

ค.ศ. 1891 - 1894 F.H. Smiles เข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้จากประเทศไทยและ ลาว ทั้งสิ้นประมาณ 1000 ตัวอย่าง และส่วนหนึ่งของพันธุ์ไม้ที่เก็บได้ก็ยังเก็บรักษาอยู่ในประเทศไทย (Larsen,1979)

ค.ศ. 1899 D.T. Gwynne - Vaughan เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้จากภาคใต้ของประเทศไทยได้ 450 ตัวอย่าง ซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่ Kew และ Cambridge (Larsen,1979)

ค.ศ. 1900 มีคณะนักสำรวจพันธุ์ไม้ชาวเดนมาร์กเข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในประเทศไทย ในการสำรวจครั้งนี้ E.G. Schmidt ได้เข้ามาทำการสำรวจและเก็บรวบรวมพันธุ์ไม้ในบริเวณเกาะช้าง จังหวัดตราด และส่งพันธุ์ไม้กลุ่มต่างๆไปให้ผู้เชี่ยวชาญพันธุ์ไม้เฉพาะกลุ่มนั้นๆในประเทศต่างๆ ศึกษา แล้วรวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือ" Flora of Koh Chang" ซึ่งนับเป็นรายงานฉบับแรกเกี่ยวกับพันธุ์ไม้เมืองไทย (Schmidt,1900 - 1916)

ค.ศ. 1900 - 1904 E. Linhard เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้จากจังหวัดตากได้ไป 81 ตัวอย่าง (Larsen,1979)

ค.ศ. 1902 - 1932 Dr.A.F.G. Kerr ซึ่งในตอนแรกเข้ามาเป็นแพทย์อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้เก็บรวบรวมและศึกษาพันธุ์ไม้ของประเทศไทยในพื้นที่ต่างๆ ตัวอย่างที่เก็บมาบางส่วนศึกษาโดยนักพฤกษศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละกลุ่มของพันธุ์ไม้นั้นๆ (Jacob,1962)

ค.ศ. 1904 -1905 C.C.Hosseus นักพฤกษศาสตร์ชาวเยอรมันเข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในประเทศไทย เก็บตัวอย่างได้ไปทั้งสิ้น 800 ตัวอย่างซึ่งปัจจุบันเก็บอยู่ที่เมือง Munich ประเทศเยอรมัน (Larsen,1979)

ค.ศ. 1921 F.H.W. Kerr เข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในประเทศไทย โดยอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เก็บตัวอย่างได้ 455 ตัวอย่าง (Larsen,1979)

ค.ศ. 1925 W.G.Craib เป็นนักพฤกษศาสตร์คนแรกที่รวบรวมรายชื่อพันธุ์ไม้ของทั้งประเทศไทย พิมพ์เป็นหนังสือ "Florae Siamensis Enumeratio"

ค.ศ. 1934 - 1935 นักพฤกษศาสตร์ชาวเดนมาร์ก คือ G. Seidenfaden เข้ามาเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในประเทศไทยได้ไปทั้งสิ้น 550 ตัวอย่าง และต่อมาหลังสงครามโลก

ครั้งที่ 2 เขาได้เข้ามาในประเทศไทยอีกในฐานะเอกอัครราชทูต และเก็บพันธุ์ไม้ไปอีกประมาณ 100 ตัวอย่างซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ ณ กรุง Copenhagen ประเทศเดนมาร์ก (Larsen,1979) นอกจากนี้ G. Seidenfaden ยังเป็นผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับกล้วยไม้พื้นเมืองของไทยจนถึงปัจจุบันและพิมพ์ผลงานเกี่ยวกับกล้วยไม้พื้นเมืองของไทยลงในวารสารทางพฤกษศาสตร์ของประเทศเดนมาร์ก

ค.ศ. 1946 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นักพฤกษศาสตร์กลุ่มแรกที่เดินทางเข้ามาศึกษาพันธุ์ไม้ในประเทศไทยได้แก่ S. Bloembergen, G. Denhold, A.J.G.H. Kostermans เดินทางเก็บตัวอย่างบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรีผ่านทางไทรโยคจนไปสุดที่ด่านพระเจดีย์ 3 องค์ เก็บพันธุ์ไม้ได้ทั้งสิ้นประมาณ 1000 ตัวอย่าง ทั้ง Phanerogams และ Cryptogams ตัวอย่างชุดแรก เก็บไว้ที่ Leiden ประเทศเนเธอร์แลนด์ ต่อมา Kostermans เดินทางเข้ามาศึกษาคนเดียว เก็บตัวอย่างไปอีก 450 ตัวอย่าง เก็บรักษาอยู่ที่ Arnold Aboretum ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งบางส่วนก็อยู่ที่ Leiden ด้วย (Larsen,1979)

ค.ศ. 1957 - 1960 มีโครงการร่วมกันระหว่างประเทศไทยและประเทศเดนมาร์กเพื่อการศึกษาทางพฤกษอนุกรมวิธานในประเทศไทย ในครั้งนี้มีนักพฤกษศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆเข้าร่วมศึกษาด้วยหลายท่าน สำหรับในกลุ่ม Angiosperms นั้น ผู้ที่ร่วมศึกษาได้แก่ Kai Larsen ศึกษา พืชวงศ์ Liliaceae , Trilliaceae , Iridaceae และ Polygonaceae Dr. C.E.B. Bremekamp ศึกษาพืชในวงศ์ Scrophulariaceae , Nelsonieae ,Thun bergiaceae และ Acanthaceae (Smitinand,1962) เป็นต้น หลังจากนั้นได้รวบรวมผลงานพิมพ์ในชื่อ " Study in the Flora of Thailand 1 - 59 " ลงในวารสาร "Dansk Botanisk Arkiv" ของประเทศเดนมาร์ก

ค.ศ. 1958 - 1959 H.B.G. Garrette เข้ามาทำงานกับ กรมป่าไม้ เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ได้ทั้งสิ้น 1500 ตัวอย่าง (Larsen,1979)

ค.ศ. 1966 มีการศึกษาพันธุ์ไม้ของดอยสุเทพ และ ดอยปุย ในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อศึกษาถึงกลุ่มพืช ของสังคมพืชบนภูเขาในเขตร้อน ผู้ศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ J.O. Sawyer และ C. Chermsirivattana (Sawyer & Chermsirivattana,1969)

ค.ศ. 1968 T. Smitinand ศึกษาพันธุ์ไม้ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยศึกษาถึงสังคมพืชแบบต่างๆในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ค.ศ. 1975 - 1988 Gunnar Seidenfaden พิมพ์ผลงานเกี่ยวกับการศึกษากล้วยไม้พื้นเมืองของไทยลงใน "Opera Botanica" และ "Dansk Botanisk Arkiv" ซึ่งเป็นวารสารทางพฤกษศาสตร์ ของประเทศเดนมาร์ก

ค.ศ.1975 เต็ม สมิตินันทน์ และคณะ พิมพ์หนังสือชื่อ พันธุ์ไม้ป่าเมืองไทย ซึ่งเป็นเรื่องราวการศึกษาเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ป่าที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปของประเทศไทย

ค.ศ.1977 เต็ม สมิตินันทน์ และคณะ จัดพิมพ์หนังสือ พันธุ์ไม้บนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องราวของพันธุ์ไม้ที่พบในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ค.ศ. 1979 มีการสำรวจทางพฤกษศาสตร์ของประเทศไทยโดยชาวญี่ปุ่น และ ชาวไทยร่วมกัน (Shimizu,1980) อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ "Flora of Thailand" ซึ่ง เริ่มมาตั้งแต่ปี 1965 ได้รับการสนับสนุนโดย กระทรวงศึกษาธิการของประเทศญี่ปุ่น และ สภาวิจัยแห่งชาติของ ประเทศไทย

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษารวบรวมพันธุ์ไม้อื่นๆอีกมากมายหลายครั้ง โดยนักพฤกษศาสตร์จากต่างประเทศและนักพฤกษศาสตร์ชาวไทยเอง ดังปรากฏใน "Thai Forest Bulletin (Botany)" และ "Flora of Thailand" เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้ที่ศึกษาพันธุ์ไม้ของประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ ส่วนนักพฤกษศาสตร์ชาวไทยนั้นยังมีเป็นจำนวนน้อยอยู่ในกลุ่มของผู้ที่สนใจเพียงไม่กี่คน ซึ่งทำให้การศึกษาพันธุ์ไม้เมืองไทยไม่กว้างขวาง ประกอบกับมีการทำลายทรัพยากรพันธุ์ไม้อย่างมากมายในแต่ละปี อีกทั้งยังมี พื้นที่อีกมากที่ยังไม่ได้รับการสำรวจศึกษาจึงควรมีการศึกษาเพื่อหาทางอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์ไม้ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างจริงจัง สำหรับการศึกษาไม้ดอกของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้านั้นไม่ปรากฏว่ามีการศึกษา กันมาก่อน

พ.ศ. 2530 ผู้เขียนได้ศึกษาพืชไร้ดอกบนลานหินอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า สำรวจพบ ทั้งสิ้น 27 ชนิด เป็นพืชพวก Bryophytes 12 ชนิด และ Tracheophytes 15 ชนิด (กิติเชษฐ์ ศรีดิษฐ,2530) และจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าพันธุ์ไม้ดอกที่ขึ้นอยู่บริเวณลานหินมีจำนวนมากมายหลายชนิด ตลอดจนสภาพสังคมพืชแสดงให้เห็นการเกิด succession อย่างชัดเจนเป็นที่น่าสนใจยิ่ง